

αστυνομία και κατάσταση εξαίρεσης ο κομβικός ρόλος της αστυνομίας στις τρεις πράξεις της μετανάστευσης *

Η αστυνομία δεν αποτελεί προέκταση της δικαιοσύνης, δεν είναι ο βασιλιάς που ασκεί τον μηχανισμό δικαίου του. Είναι ο βασιλιάς ο οποίος δρα άμεσα πάνω στους υπηκόους του, μα υπό μια μη-δικαϊκή μορφή. Η αστυνομία αποτελεί λοιπόν μια κυριαρχική άσκηση της βασιλικής εξουσίας πάνω στους υπηκόους του. Με άλλα λόγια, η αστυνομία είναι η άμεση κυβερνολογική/κυβερνοτροπία του κυρίαρχου ως κυρίαρχου. Ή πάλι, ας πούμε πως η αστυνομία αποτελεί ένα διαρκές πραξικόπημα (coup d' Etat). Είναι το διαρκές πραξικόπημα που ασκείται και λειτουργεί στο όνομα και υπό τους όρους των αρχών της δικής της λογικής, χωρίς να οφείλει να βασιστεί ή να συμμορφωθεί σε άλλους εξωγενείς από αυτήν κανόνες.

Michel Foucault

Διαλέξεις για την ασφάλεια, την εδαφική επικράτεια και τον πληθυσμό

Η αστυνομία, αντιθέτως με την κοινή γνώμη που βλέπει σ' αυτή μια απλά διαχειριστική λειτουργία ως προς την εκτέλεση των νόμων, είναι πιθανώς ο τόπος στον οποίο φαίνεται ωμά και με μεγάλη σαφήνεια η συνάφεια και σχεδόν η θεσμική εναλλαγή μεταξύ βίας και δικαίου που χαρακτηρίζει τη μορφή του υπέρτατου άρχοντα... Αν ο υπέρτατος άρχων είναι, πράγματι, εκείνος που, διακηρύσσοντας την κατάσταση εξαίρεσης και αναστέλλοντας την ισχύ του νόμου, σηματοδοτεί το σημείο που η βία και το δίκαιο παύουν να διαφέρουν, η αστυνομία κινείται πάντοτε, για να το πούμε έτσι, σε μια παρόμοια «κατάσταση εξαίρεσης».

Giorgio Agamben

Η αστυνομία ως υπέρτατη εξουσία

Η κρίσιμη ανάπτυξη της μεταμοντέρνας *Polizeiwissenschaft* (επιστήμη της αστυνομίας) συνίσταται πλέον όχι σε μια πειθαρχική κοινωνία αλλά σε μια ειρηνευμένη κοινωνία του ελέγχου. Η λειτουργία της αστυνομίας δημιουργεί και διατηρεί μια ειρηνευμένη κοινωνία, ή την εικόνα της, προλαμβάνοντας το ξέσπασμα της σύγκρουσης στη μηχανή της ισορροπίας... Στην κοινωνική νομοθεσία το μεταμοντέρνο Κράτος παρουσιάζεται ολοένα και περισσότερο σαν ένα πραγματικό και ουσιαστικό Κράτος της αστυνομίας, στο οποίο η αστυνομία παρουσιάζεται, από την πλευρά της, σαν το ανώτατο διοικητικό σύστημα.

Michael Hardt - Toni Negri

Η εργασία του Διόνυσου

αστυνομία και κατάσταση εξαίρεσης

Η αστυνομία αποτελεί τον κατεξοχήν θεσμό εντός του οποίου συγκλίνουν αποφασιστικά τόσο η ιδιότητα του από άλλους θεσμισμένου όσο και η ιδιότητα του πρωτογενώς θεσμιζόντος οργάνου (Benjamin 2002). Έτσι, από τη μια πλευρά η αστυνομία ως θεσμισμένο όργανο λειτουργεί εντός της τυπικής νομιμότητας και καλείται να εφαρμόσει βία συντήρησης των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων κι εξασφάλισης της κυρωτικής - ρυθμιστικής λειτουργίας των ήδη υπαρχόντων νόμων. Ενώ από την άλλη, δρώντας ως θεσμίζον όργανο, κινείται στις παρυφές της έννομης τάξης και καλείται να εφαρμόσει βία πρωτογενή και αυτοδύναμη, μη αναγώγιμη, μη κατοχυρωμένη από καμία τυπική νομιμότητα.

Δεν θα ήταν άστοχο να συσχετίσουμε αυτό το διττό ρόλο της αστυνομίας με το είδος της αρμοδιότητας που της επιφυλάσσεται από την ίδια την έννομη τάξη. Ο τύπος αρμοδιότητας στον οποίο εντάσσεται η αστυνομική δράση είναι αυτός της διακριτικής ευχέρειας. Βρισκόμενος σε αντιδιαστολή προς την άλλη βασική κατηγορία αρμοδιότητας (δεσμία αρμοδιότητα), η αρμοδιότητα της διακριτικής ευχέρειας χαρακτηρίζεται από ιδιότητες που κάθε άλλο παρά ξένες είναι προς τις υποτιθέμενες «αυθαίρετες» ή «πρωτοβουλιακές» ενέργειες της αστυνομίας.

Πιο συγκεκριμένα, η εξουσία που προβλέπεται και απονέμεται από τη διακριτική ευχέρεια στην αστυνομία δεν είναι εκ των προτέρων προσδιορισμένη και ρητά καταγεγραμμένη, αλλά η εφαρμογή της σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση ανατίθεται στην ίδια τη βούληση του αστυνομικού οργάνου, που γίνεται έτσι λήπτης πρωτοβουλιών και μιας άμεσης δράσης με απώτατο νομιμοποιητικό έρεισμα την ίδια την κρίση και την επιλογή του.

Συνεπώς βλέπουμε ότι το κριτήριο για τη λήψη μέτρων υλικής ή ψυχολογικής, άμεσης ή έμμεσης βίας εκ μέρους της αστυνομίας εναπόκειται στη βούληση/απόφαση της ίδιας της αστυνομίας, προσδίδοντας έτσι στη δράση της ντεσιζιονιστικά χαρακτηριστικά πέρα από μια έννοια τυπικής νομιμότητας και πολύ πιο κοντά σε μια «εν τοις πράγμασι» συνθήκη σκοπιμότητας. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η σκιώδης de facto κατάσταση εξαίρεσης, στην οποία κινείται η αστυνομική δράση, δεν είναι καθόλου προϊόν μιας αυθαίρετης ανάληψής της από τα μεμονωμένα όργανά της, αλλά προβλέπεται ρητά από το νομικό καθεστώς που τη διέπει, αφήνοντάς της περιθώρια να ιχνηλατήσει χώρους πιθανής επέκτασης του ήδη θεσμισμένου, δοκιμάζοντας στην πράξη συμπεριφορές και πρακτικές μέχρι τώρα τυπικά απαγορευμένες. Υπό το φως της παραπάνω διάκρισης, το πεδίο των «αυθαιρεσιών», των «παρανομιών», των «παρεκτροπών» και των όσων άλλων συγκροτούν το «σκοτεινό πρόσωπο» της αστυνομίας, ό,τι πιο βίαιο και κατασταλτικό, εγγράφεται σε αυτήν την τελευταία διάσταση της δράσης της: ως όργανο που καλείται, όχι πια να εξασφαλίσει την τήρηση των σημερινών νόμων, αλλά να ρίξει

τα θεμέλια των μελλοντικών. Δρώντας πλέον ως υλική δύναμη, ωμή εξουσία, νομιμοποιείται να προβεί στην εναρκτήρια βιαιοπραγία που βρίσκεται στη ρίζα κάθε μελλοντικού νόμου, να λειτουργήσει δικαιοπλαστικά / δικαιοπαραγωγικά σε πραγματικό και όχι νομικό χρόνο, σε κοινωνικοπολιτικό και όχι δικαϊκό χώρο. Με άλλα λόγια κινείται στην κατεύθυνση της de facto παραγωγής δικαίου, διευκολύνοντας σημαντικά το μετέπειτα μετασχηματισμό του σε de jure δίκαιο, δηλαδή σε άτεγκτους νόμους που θα καλύπτουν πλέον μελλοντικά ανάλογες συμπεριφορές και από την άποψη της τυπικής νομιμότητας.

Με αυτήν ακριβώς τη δεύτερη φύση της αστυνομικής λειτουργίας είναι που υπηρετούνται πιστότερα κι αποτελεσματικότερα οι κυριαρχικοί θεσμοί και οι σκοπιμότητες τους¹. Εδώ έχουμε δηλαδή ένα αξιόπιστο εργαλείο που εξασφαλίζει όχι απλά την αναπαραγωγή του ήδη υπάρχοντος, αλλά και τη δυναμική δυνατότητα επέκτασης - διεύρυνσής του σε περιοχές εξουσιαστικού ελέγχου και κατασταλτικής δυνατότητας, απαγορευμένες για το ίδιο. Έτσι «γλιτώνει» το σύστημα από επιβλαβείς για το ίδιο θεσμικές/τυπικές αλλαγές σε επίπεδο νομικοπολιτικό και διοικητικό (ανατροπές σε βασικές παραδοχές της φιλελεύθερης αστικής έννομης τάξης, λήψη διοικητικών μέτρων που να αναιρούν επίσημα τον πυρήνα της αστικής διαχείρισης της εξουσίας, π.χ. κήρυξη στρατιωτικού νόμου).

Πότε η αστυνομία δρα στο μεταίχμιο, στη «ζώνη του λυκόφωτος»; Ποια είναι τα υποκείμενα που κατά βάση υφίστανται την εξαιρετική αστυνομική ρύθμιση και βία; Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη θα περιλαμβάνονταν όλοι εκείνοι που επιδεικνύουν μια διάχυτη απειθαρχία στην κυρίαρχη νόρμα, στην κανονικότητα, οι παρεκκλίνοντες από το καθιερωμένο κοινωνικό πρότυπο «δουλειά - κατανάλωση - ιδιώτευση» ή αλλιώς «ησυχία, τάξη και ασφάλεια». Στη δεύτερη κατηγορία βρίσκονται όσοι επιλέγουν να προβούν σε πράξεις πολιτικής αντίστασης και ανυπακοής, είτε αυτό γίνεται οργανωμένα είτε όχι. Τέλος υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία υποκειμένων, που καταλήγει να είναι και η περισσότερο -σε σχέση με τις δύο προηγούμενες- εκτεθειμένη στην αστυνομική «αυθαιρεσία»: οι εκ θέσεως στοχοποιημένοι, εκείνοι δηλαδή που, για λόγους εθνικούς, φυλετικούς, κοινωνικούς, ταξικούς ή και άλλους, βρίσκονται στο στόχαστρο της αστυνομικής «αυθαιρεσίας» ανεξαρτήτως προσωπικών επιλογών ή συμπεριφορών, αλλά απλώς και μόνο εξαιτίας της ίδιας της ύπαρξής τους. Εδώ η ιδιότητα του μετανάστη, του μέλους μιας μειονότητας κ.α. αρκεί για να εξωθήσει το αστυνομικό όργανο σε

---

¹ «Το “δίκαιο” της αστυνομίας στην πραγματικότητα χαρακτηρίζει το σημείο εκείνο όπου το κράτος, είτε λόγω αδυναμίας είτε λόγω των εμμενών συσχετισμών στο εσωτερικό κάθε έννομης τάξης, δεν μπορεί πλέον, μέσω αυτής της έννομης τάξης, να κατοχυρώσει τους εμπειρικούς σκοπούς που επιθυμεί με κάθε τίμημα να επιτύχει.», στο W. Benjamin, *Για μια κριτική της βίας*, μτφρ. Λεωνίδα Μαρσιανός, Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2002.

δράση πέραν της τυπικά επιτρεπόμενης.

ο κομβικός ρόλος της αστυνομίας στις τρεις πράξεις της μετανάστευσης

Αν υπάρχει ένα κοινό νήμα που συνδέει τη μετανάστευση σε όλη της τη διαδρομή, από τη χώρα προέλευσης μέχρι την Ευρώπη και την Ελλάδα, είναι ο κομβικός ρόλος της αστυνομίας.

Οι πόλεμοι της Δύσης στις χώρες αυτές, τα «κράτη-παρίες», διεξάγονται με τους όρους μιας γιγαντιαίας στρατοαστυνομικής επιχείρησης: ο εχθρός εγκληματοποιείται, το εχθρικό αστεακό έδαφος καταλαμβάνεται και επιτηρείται, η ελευθερία κίνησης τελεί υπό ρύθμιση, το δίκαιο του πολέμου (όσον αφορά π.χ. τους αιχμάλωτους πολέμου) αντικαθίσταται από τη διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας και οι ανακριτικές μέθοδοι που υιοθετούνται στους προσαγόμενους ακολουθούν το πνεύμα της γκρίζας ζώνης της αστυνομικής προανάκρισης και όχι της δικαστικής ανάκρισης. Οι ειδικοί των αφεντικών αναφέρουν σχετικά: «Όπως συμβαίνει με την αστυνόμευση στο εσωτερικό, ο βασικός σκοπός της διεθνούς αστυνόμευσης είναι το να εμποδίσει το ξέσπασμα βίαιων ενεργειών... Το κλειδί της επιτυχίας, όπως συμβαίνει και στην εσωτερική αστυνόμευση, είναι η επιβλητική παρουσία μέσα στην περιοχή των επιχειρήσεων, η ταχύτητα συγκρότησης υπέρτερης δύναμης απέναντι στους ταραχοποιούς και ο διαχωρισμός τέτοιων ταραχοποιών στοιχείων από τον υπόλοιπο πληθυσμό το γρηγορότερο δυνατό... Με την κατάλληλη εκπαίδευση και τον κατάλληλο εξοπλισμό, οι αμερικανικές δυνάμεις μπορούν να αστυνομεύουν πόλεις χωρίς σημαντικές απώλειες...» (Press 2004).

Στις ενδιάμεσες χώρες, η αστυνομία επιτελεί την εξής κρίσιμη λειτουργία: διαχειρίζεται τη ροή των μεταναστευτικών κινήσεων και ελέγχει την κινητικότητα της εργασίας τόσο με τον εγκλεισμό των μεταναστών σε κέντρα κράτησης που χρηματοδοτεί η Ε.Ε. όσο και με την αгаστή συνεργασία με μαφιοζικά δίκτυα που αναλαμβάνουν με το αζημίωτο την έκδοση πλαστών εγγράφων ή τη μεταφορά των μεταναστών εντός της Ε.Ε.

Στα σύνορα της Ε.Ε. και της Ελλάδας, οι αστυνομικοί μηχανισμοί ως άλλοι κυνηγοί κεφαλών καταδιώκουν τους επικηρυγμένους μετανάστες για το έγκλημα της θέλησης για ζωή και αξιοπρέπεια, για το έγκλημα της διάσχισης των συνόρων εθνών-κρατών χωρίς επίσημα αναγνωρισμένα έγγραφα, για το έγκλημα της ανεξέλεγκτης κινητικότητας, που δεν έχει εκ των προτέρων υπαχθεί στον κρατικό σχεδιασμό και οργάνωση της εργασίας. Συγκροτούν ένα δίκτυο διαχείρισης της ανεξέλεγκτης ροής και εφαρμόζουν τεχνικές υποκειμενοποίησης των μετακινούμενων. Ακολουθούν μια «τακτική αντι-λιποταξίας, αντι-περιπλάνησης» (Foucault 1976), εγκληματοποιούν και ελέγχουν τις άτακτες ανεξέλεγκτες μετακινήσεις, διαχειρίζονται με διοικητικά και ποινικά μέτρα την ανέχεια, στοχεύουν στην εκμετάλλευση των μεταναστών και στην εκπειθάρχησή τους με παραγωγικούς για την καπιταλιστική συσσώρευση όρους -ακόμα και

η καθήλωσή τους μπορεί να αποβεί κερδοφόρα όπως καταδεικνύει η μπίζνα που έχει στηθεί γύρω από τα κονδύλια της E.E. Ο εγκλεισμός στα κέντρα κράτησης λειτουργεί «λιγότερο εν ονόματι του νόμου απ' όσο εν ονόματι της τάξης και της κανονικότητας» (Foucault 1976) και καταδικάζει την αταξία και την απειθαρχία. Ο Mezzadra θα θέσει και μια άλλη σημαντική διάσταση: «Το κέντρο κράτησης είναι ένα είδος θαλάμου αποσυμπίεσης που διαχέει εντάσεις που έχουν συσσωρευτεί στην αγορά εργασίας. Αυτά τα μέρη παρουσιάζουν το άλλο πρόσωπο της νέας ευελιξίας του καπιταλισμού: είναι “μπετοναρισμένοι” χώροι κρατικής καταπίεσης και ένα κυρίαρχο σύμβολο της δεσποτικής τάσης για έλεγχο της κινητικότητας της εργασίας, που συνιστά ένα δομικό χαρακτηριστικό του “ιστορικού καπιταλισμού”» (Mezzadra 2013).

Όσον αφορά τώρα το εσωτερικό της χώρας, και συγκεκριμένα τον «Ξένιο Δία» και την κράτηση μεταναστών για «λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας» και για αδικήματα των οποίων «η φύση αντίκειται στο δημόσιο συμφέρον» -όπως «αντίσταση κατά της αρχής», «σωματική βλάβη» κ.α., αδικήματα δηλαδή που συνηθίζει να «φορτώνει» η αστυνομία-, η αστυνομία, ακριβώς λόγω της ιδιότυπης εγγενούς λειτουργίας της, προσάγει και συλλαμβάνει κατά το δοκούν· επικαλείται αόριστες και σχετικές νομικές έννοιες όπως «δημόσια τάξη και ασφάλεια», «δημόσιο συμφέρον» και τις ερμηνεύει πάλι κατά το δοκούν· δεν αιτιολογεί τις αποφάσεις κράτησης/απέλασης και δεν λογοδοτεί σε κανένα ως οφείλει· δεν λαμβάνει καν υπόψη της διατάξεις, εθνικές ή κοινοτικές, που οριοθετούν τη δράση της και ορίζουν ένα νομικό πλαίσιο για τους πρόσφυγες· μετατοπίζει το βάρος της απόδειξης ως προς την επικινδυνότητα ή μη στους μετανάστες, οι οποίοι υποχρεώνονται να προσφύγουν σε διοικητικά δικαστήρια για να ακυρώσουν τις αποφάσεις της αστυνομίας ως διοικητικού οργάνου· δεν συμμορφώνεται με την αρχή της ασφάλειας δικαίου που επιβάλλει την εκ των προτέρων γνώση και ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων δικαίου και τη δυνατότητα προσδιορισμού των μεταβολών που πρόκειται να επέλθουν στις έννομες σχέσεις των προσώπων. Όλα αυτά δεν λέγονται βέβαια από μια δικαϊκή σκοπιά, ως έγκληση δηλαδή για την παραβίαση του «κράτους δικαίου» από τη δράση της αστυνομίας, αλλά από μια νομικοπολιτική σκοπιά που αναδεικνύει την λειτουργία της αστυνομίας ως θεσμού, ως μηχανισμού και ως επιστήμης και καταδεικνύει τις «παρεκτροπές» της και το απρόβλεπτο-ακαριαίο της δράσης της ως εργαλεία εξυπηρέτησης του κρατικού συμφέροντος που δεν περιορίζεται από κρατικοδικαϊκές εγγυήσεις και δικαιώματα (αυτά τα τελευταία μάλλον παίζουν το ρόλο της φιλελεύθερης επίφασης κι έχουν μια καθαρά θεωρητική εφαρμογή, μακριά δηλαδή από την καθημερινή πραγματικότητα όπου τους όρους του «παιχνιδιού» θέτει η αστυνομία ως υπέρτατη εξουσία, και μετά ακολουθούν τα δικαστήρια και η ερμηνεία των νόμων είτε για να επικυρώσουν στο ακέραιο είτε για να μετριάσουν τις αποφάσεις

της αστυνομίας, και πολύ σπανιότερα για να τις ακυρώσουν, αφού όμως έχει προηγηθεί η διακριτική μεταχείριση και η αστυνομική ρύθμιση που είναι άλλωστε και τα αρχικά ζητούμενα). Επιπλέον, η αστυνομική διαχείριση των μεταναστών στοχεύει βέβαια στην εκπειθάρχηση και την «επισφαιλοποίηση» της ζωής τους, στην εσωτερίκευση του φόβου που φτάνει ενίοτε στο σημείο της εσωτερικευμένης απαγόρευσης κυκλοφορίας, αποτελεί όμως και μια τεχνική διακυβέρνησης και επιπλέον έχει μια λειτουργία «εικονικής νομιμότητας» με την έννοια ότι αν δούμε τις αναφορές και τις στατιστικές της ΕΛ.ΑΣ. για την πρόοδο της επιχείρησης «Ξένιος Δίας», λίγοι συγκριτικά από τους μετανάστες που προσάγονται από τους δρόμους της Αθήνας δεν έχουν καθόλου χαρτιά και κρατούνται μετά διοικητικά κι ακόμα λιγότεροι διώκονται τελικά για κάποιο ποινικό αδίκημα. Βλέπουμε δηλαδή εδώ ότι δεν ενδιαφέρει τόσο η αποτελεσματικότητα της «πάταξης της λαθρομετανάστευσης και του εγκλήματος» όσο ο διαρκής μηντιακός λόγος γύρω από το ζήτημα «μετανάστες στο κέντρο της πόλης», η καθημερινή, διαρκής και πανταχού παρουσία της αστυνομίας ως υποτιθέμενου αντεγκληματικού μηχανισμού, η διαχείριση της αταξίας και της ανεξέλεγκτης μη παραγωγικής κίνησης παρά αυτή καθαυτή η καταστολή της παρανομίας, η διάδοση του ηθικού πανικού παρά η αποτροπή του, η διακυβέρνηση μέσω του φόβου παρά η εμπέδωση ενός αισθήματος ασφάλειας. Η αστυνομία λοιπόν εδώ λειτουργεί μάλλον στο όνομα της κανονικότητας - ρυθμιστικότητας παρά στο όνομα της νομιμότητας, μάλλον στο πλαίσιο μιας κυβερνολογικής που ταυτόχρονα ασκεί πειθαρχική εξουσία παρά στο πλαίσιο του Δικαίου. Ο Foucault, παραθέτοντας ενδιάμεσα ένα απόσπασμα, θα επισημάνει σχετικά με τη φύση της αστυνομίας: «...”Οι αστυνομικοί κανονισμοί είναι εντελώς διαφορετικής φύσης από άλλους νόμους της πολιτείας. Το αντικείμενο της αστυνομίας είναι ένα αντικείμενο της στιγμής, ενώ το αντικείμενο του νόμου είναι απόλυτο και διαρκές. Η αστυνομία ασχολείται με μικρά πράγματα, ενώ ο νόμος με σημαντικά πράγματα. Η αστυνομία ασχολείται πάντα με λεπτομέρειες”, και τέλος μπορεί να δρα μονάχα αδίστακτα και άμεσα. Έτσι η αστυνομία χαρακτηρίζεται από το συγκεκριμένο, ενώ η δικαιοσύνη με το γενικό» (Foucault 2007). Και με τα λόγια του Benjamin: «η αστυνομία επεμβαίνει σε πολυάριθμες περιπτώσεις “χάριν ασφαλείας” όπου δεν υφίσταται σαφής νομική κατάσταση, όταν -χωρίς την παραμικρή σχέση με έννομους σκοπούς- συνοδεύει τον πολίτη ως επονείδιστο βάρος μιας ζωής ήδη ρυθμιζόμενης από διατάξεις, ή, ακόμα χειρότερα, τον παρακολουθεί» και «η εξουσία της αστυνομίας είναι άμορφη, όπως η πουθενά απτή, αλλά ωστόσο διάχυτη, φασματική παρουσία της στη ζωή όλων των πολιτισμένων κρατών» (Benjamin 2002).

Ο Agamben, βασιζόμενος στα εννοιολογικά εργαλεία του Foucault, περιγράφει τις αλληλένδετες και κυκλικές διαδικασίες εντός και εκτός των τειχών, στις οποίες είναι καίριος ο ρόλος της

αστυνομίας, ως εξής: «Το παράδειγμα της λέπρας βασίστηκε σαφώς στον αποκλεισμό, απαίτησε να τοποθετούνται οι λεπροί έξω από την πόλη. Σε αυτό το μοντέλο, η καθαρή πόλη κρατά το ξένο εκτός των ορίων της. Πρόκειται για το μεγάλο εγκλεισμό: κλείσιμο και αποκλεισμός [Οι χώροι κράτησης μεταναστών - «λεπρών», όντας μακριά από την πόλη, επιτελούν αυτόν τον ρόλο]. Το πρότυπο της πανούκλας είναι τελείως διαφορετικό και αποτελεί αφορμή για ένα άλλο παράδειγμα. Όταν η πόλη μολύνεται είναι αδύνατο να μετακινηθούν τα θύματα της πανούκλας εκτός της πόλης. Αντίθετα, είναι μια περίπτωση δημιουργίας ενός μοντέλου επιτήρησης, ελέγχου και οργάνωσης του αστικού χώρου. Διαιρείται σε τμήματα, μέσα σε κάθε τμήμα κάθε δρόμος γίνεται αυτόνομος και τίθεται υπό την επιτήρηση ενός επιθεωρητή. Κανένας δεν μπορεί να βγει από το σπίτι του, καθημερινά τα σπίτια ελέγχονται, οι κάτοικοι ελέγχονται, ο αριθμός τους, πόσοι είναι εκεί, αν είναι νεκροί κ.λπ. Είναι ένα πλέγμα αστικού εδάφους που επιτηρείται από επιθεωρητές, γιατρούς και στρατιώτες. Έτσι, ενώ ο λεπρός απορρίφθηκε από μια τεχνολογία αποκλεισμού, το θύμα πανούκλας περιορίζεται, οριοθετείται, ελέγχεται και θεραπεύεται μέσω ενός σύνθετου ιστού τεχνασμάτων που διαιρούν και εξατομικεύουν, και λειτουργώντας έτσι συναρθρώνουν την ικανότητα ελέγχου και εξουσίας [Αυτό ισχύει για τους μετανάστες που έχουν εισέλθει στην επικράτεια και αποτελούν ήδη μέρος της πόλης]... Σύμφωνα με τον Foucault, ο πολιτικός χώρος της νεωτερικότητας είναι το αποτέλεσμα αυτών των δύο παραδειγμάτων: σε κάποιο βαθμό οι λεπροί αρχίζουν να αντιμετωπίζονται όπως ένα θύμα πανούκλας, και αντίστροφα... Έτσι υπάρχει μια διπλή αιχμαλωσία: από τη μια το δίπολο του ασθενούς/υγιούς, τρελού/κανονικού κ.λπ. και από την άλλη μια ολόκληρη περίπλοκη διαδικασία διαφοροποιημένων ρυθμίσεων των τεχνολογιών και των τεχνικών που υποκειμενοποιούν, εξατομικεύουν και ελέγχουν τα υποκείμενα» (Agamben 2007).

Η αστυνομική διακυβέρνηση που σκιαγραφήσαμε παραπάνω ασκείται μέσα σε ένα ευρύτερο βιοπολιτικό πλαίσιο. Τα σύγχρονα κράτη μετατοπίζουν το κέντρο βάρους της πολιτικής τους στη διείσδυση σε κάθε σφαίρα του βίου των υποκειμένων, στον έλεγχο και τη ρύθμιση όλων των βιοτόπων, όχι μόνο του σώματος². «Μόνο ένα κράτος στέρεα θεμελιωμένο πάνω στην ίδια τη ζωή του έθνους θα μπορούσε να αναλάβει τη μέριμνα και την διαμόρφωση του “σώματος του λαού”» (Agamben 2005). Καθώς η κρατική εξουσία αντλεί τη συναίνεση του πληθυσμού μέσω της ικανότητάς της να υπερασπίζεται την ασφάλεια (της ζωής, της ιδιοκτησίας, της υγείας, της

---

² Μιλάμε για την τεχνολογία της βιοπολιτικής, η οποία δεν επικεντρώνεται μόνο στο σώμα, όπως για παράδειγμα η τεχνολογία της φυλακής ή της εκπαίδευσης, αλλά στην ίδια τη ζωή, είναι η κλιμακούμενη ενσωμάτωση και υπαγωγή της φυσικής ζωής του ανθρώπου στους μηχανισμούς, τους υπολογισμούς και τα σχέδια της εξουσίας.

εργασίας, της φυλετικής και θρησκευτικής καθαρότητας) και την ευημερία του, κάποια τέτοια απειλή πρέπει να υπάρχει. Οι κυρίαρχοι χρειάζονται τον εχθρό για να θεμελιώνουν, να αναπαράγουν και να σταθεροποιούν την εξουσία τους. Οι δημαγωγοί ηγέτες και οι αγκιτάτορες που τους υπηρετούν διαθέτουν αρκετό κυνισμό για το «παιχνίδι» του Φόβου και της εχθρικής απειλής. Εφαρμόζουν αδίστακτα την τεχνική του υποδαυλιστή και πολλαπλασιαστή του φόβου, της εχθρότητας και των προκαταλήψεων. Η δαιμονοποίηση οδηγεί στην υποβάθμιση και την απαξίωση, και από εκεί ο δρόμος για την εξόντωση (όχι μόνο τη φυσική) δεν απέχει πολύ. Ο νέος εχθρός λοιπόν ακούει στο όνομα «λαθρομετανάστες», «μετανάστες χωρίς χαρτιά». Εμφανίζονται ως τα προϊόντα ανταγωνιστικών εθνικών οργανισμών άρα απειλητικοί για τη βιολογική συνέχεια, ως «εργάτες, άρα ανταγωνιστικοί προς τους ντόπιους εργάτες [και υπεύθυνοι για την ανεργία], φτωχοί άρα επιρρεπείς στο να γίνουν βάρος για την κοινότητα, εγκληματίες κακοποιοί άρα επικίνδυνοι για την κοινότητα» (Green 2004), άρρωστοι και βρώμικοι άρα επικίνδυνοι για τη δημόσια υγεία, και ιδιαίτερα μετά την 11 / 9, αντιμετωπίζονται και ως (δυνάμει) τρομοκράτες³. «Προκειμένου να αναγνωρίσουμε τον εχθρό, δεν αρκεί η εννοιακή υπαγωγή σε προϋπάρχουσες κατηγορίες, οφείλουμε να “σχηματοποιήσουμε” τη λογική μορφή (figure) του Εχθρού, αποδίδοντάς του συγκεκριμένα απτά γνωρίσματα που τον καθιστούν κατάλληλο στόχο μίσους και αγώνα», θα πει εύστοχα ο Slavoj Zizek (Zizek 2003). Το κράτος «κατασκευάζει μίαν αναγνωρίσιμη εικόνα του εχθρού» (Zizek 2003), την οποία καθημερινά πλάθει στο πρόσωπο των μεταναστών χωρίς χαρτιά και η οποία του είναι απαραίτητη για τη νομιμοποίηση της εξουσίας και των επιθετικών πρακτικών του σε βάρος όχι μόνο των «ξένων» αλλά και των «γηγενών»⁴. Οι

³ «Οι πρόσφυγες μπορούν τώρα να κατηγορηθούν ότι παίζουν τον ρόλο “πέμπτης φάλαγγας” για λογαριασμό του διεθνούς δικτύου της τρομοκρατίας. Στις Η.Π.Α., και λίγο μετά στη Βρετανία [αλλά και στην Ελλάδα, για να θυμηθούμε τις ανακρίσεις εκατοντάδων Πακιστανών και όχι μόνο ως ύποπτων για τρομοκρατικές ενέργειες, σύμφωνα με δημοσιεύματα στον ελληνικό τύπο, βλ. εφημ. *Τα Νέα*, 12/1/2006], υπό το λάβαρο της “αντιτρομοκρατικής εκστρατείας”, ξένοι απώλεσαν γρήγορα γρήγορα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία μέχρι τούδε είχαν αντέξει όλες τις περιπέτειες της ιστορίας από την εποχή της Magna Carta και του Habeas Corpus. Οι ξένοι μπορούν τώρα να κρατούνται επ’ αόριστον, με κατηγορίες απέναντι στις οποίες δεν μπορούν να υπερασπίσουν εαυτούς, καθότι δεν τους λένε γιατί κατηγορούνται», στο Z. Bauman, *Ρευστή αγάπη. Για την ευθραυστότητα των ανθρωπίνων δεσμών*, μτφρ. Γ. Καράμπελας, Εστία, Αθήνα 2006.

⁴ «Η απειλή της εγκληματικότητας χρησιμοποιείται ως άλλοθι της τάξης που έχει την εξουσία για να σκληραίνει τον έλεγχο της κοινωνίας. Η εγκληματικότητα φοβίζει και αυτός ο φόβος καλλιεργείται. Δεν είναι τυχαίο ότι κάθε φορά που υπάρχει κοινωνική και οικονομική κρίση υπάρχει και “ανάκαμψη της εγκληματικότητας” και μετά ως φυσικό επακόλουθο απαιτείται αστυνομική διακυβέρνηση. Τελικά η εγκληματικότητα λειτουργεί σαν ένα είδος εσωτερικού εθνικισμού. Όπως ο φόβος του εχθρού κάνει “αγαπητό” το στρατό, έτσι και ο φόβος των κακοποιών κάνει “αγαπητή” την αστυνομική εξουσία», στο M. Foucault, *Ο Μεγάλος Εγκλεισμός*, μτφρ. Σ. Παντελάκης, Μαύρη Λίστα,

μετανάστες χωρίς χαρτιά αποτελούν στις μέρες μας το βολικό αντικείμενο της επιπόνησης μιας ακόμα «απειλής», και το κράτος έρχεται να διαχειριστεί τον δημόσιο φόβο που αυτή προκαλεί. Η «προβληματικοποίηση» της μετανάστευσης και των κινδύνων που υποτίθεται ότι επιφέρει καθίσταται τεχνική διακυβέρνησης του πληθυσμού στο σύνολό του.

Όσον αφορά συγκεκριμένα τον κρατικό μηχανισμό της αστυνομίας, ο Foucault αναφέρει ότι είναι ο κατεξοχήν βιοπολιτικός μηχανισμός: ασχολείται με τον πληθυσμό, με την ασφάλεια και την υγεία του, με τον συνδυασμό ηθικής και εργασίας. «Το χαρακτηριστικό του αστυνομικού κράτους είναι το ενδιαφέρον του για το τι κάνουν οι άνθρωποι, για την δραστηριότητά τους, για την “ασχολία τους”... Το αντικείμενο της αστυνομίας είναι λοιπόν ο έλεγχος κι η υπευθυνότητα της δραστηριότητας των ανθρώπων στον βαθμό που αυτή η δραστηριότητα αποτελεί ένα διαφορετικό στοιχείο στην ανάπτυξη των δυνάμεων του κράτους» (Foucault 2007). Και συνεχίζει παραθέτοντας το εξής απόσπασμα: «Η αστυνομία είναι το σύνολο των νόμων και των κανονισμών που αφορούν το εσωτερικό του κράτους, οι οποίοι προσπαθούν να ενισχύσουν και να αυξήσουν τη δύναμή του, να κάνουν καλή χρήση των δυνάμεών του και να εξασφαλίσουν την ευτυχία των υποκειμένων του» ((Foucault 2007). Μ' αυτή την έννοια λοιπόν, ο,τιδήποτε παρεκκλίνει από την κανονικότητα, δεν υπάγεται τυπικά και κανονιστικά στις κρατικές και καπιταλιστικές προσταγές και υπονομεύει την ανάπτυξη των δυνάμεων του Κράτους ανήκει στην προληπτική και κατασταλτική αρμοδιότητα της αστυνομίας. Τι είναι όμως αυτό που επιτρέπει την άσκηση βίας στο σύστημα της βιοεξουσίας⁵; Κατά τον Foucault είναι ο ρατσισμός· είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αποδοχή της θανάτωσης -όπου θανάτωση «όχι μόνο η άμεση δολοφονία, αλλά και όλες οι μορφές έμμεσης δολοφονίας: έκθεση σε θανάσιμο κίνδυνο, πολλαπλασιασμός των θανάσιμων κινδύνων, πολιτικός θάνατος, εξοστρακισμός, απόρριψη, κ.λπ.» (Foucault 2002) - στο σύστημα της βιοεξουσίας. Σε αυτό το συγκεκριμένο είναι που οι μετανάστες, οι «ξένοι», αντιμετωπίζονται από την αστυνομία ως απειλή για το έθνος των υγιών στοιχείων, ως βάρβαροι που εισβάλλουν και απειλούν το βιολογικό continuum, ως υπαρξιακοί εχθροί εν τέλει που η κοινωνία έχει απόλυτο δικαίωμα πάνω τους και που όλοι έχουν συμφέρον από τη δίωξή τους. Ο πληθυσμός καλείται να συμβάλει σε αυτή την πολεμική, να ασκήσει βία ή/και να νομιμοποιήσει

Αθήνα 1999. Το παραπάνω απόσπασμα μπορεί κάλλιστα να μεταφερθεί στο παρεμφερές και εξίσου προβληματικοποιημένο από τις εξουσίες πεδίο της «παράνομης μετανάστευσης» και των «επικίνδυνων μεταναστών χωρίς χαρτιά».

⁵ «Μια εξουσία πώς μπορεί να σκοτώνει, αν όντως η κύρια επιδίωξή της είναι η αύξηση της ζωής, η παράταση της διάρκειάς της, η πλήθυνση των ευνοϊκών συνθηκών, η αποτροπή των ατυχημάτων ή και η αντιστάθμιση των αναπηριών ακόμα;», στο M. Foucault, *Για την υπεράσπιση της κοινωνίας*, μτφρ. Τ. Δημητρούλια, Ψυχογιός, Αθήνα 2002.

τις διάφορες μορφές θανάτωσης του ξένου (θανάτους από νάρκες και από τις καιρικές συνθήκες, δολοφονίες, εγκλεισμό, επαναπροωθήσεις, απελάσεις, αποκλεισμούς και διακρίσεις, διαρκή επιτήρηση και έλεγχο, πολιτική του φόβου), μια επιλογή βίας και θανάτου, βιολογικού και κοινωνικού, που συστηματικά ασκεί η αστυνομία στα σύνορα, τα οποία δεν βρίσκονται μόνο περιμετρικά της χώρας αλλά διασχίζουν βίαια το εσωτερικό της.

βιβλιογραφία - αρθρογραφία

- Agamben, Giorgio, «Η αστυνομία ως υπέρτατη εξουσία», στο *Η Μορφή-Της-Ζωής*, μτφρ. Π. Καλαμαράς, Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2003
- Agamben, Giorgio, *Metropolis*, αντιεξουσιαστική επιθεώρηση «Black Out στο κοινωνικό εργοστάσιο», τεύχος 09, Θεσσαλονίκη Μάιος 2007
- Agamben, Giorgio, *Homo sacer. Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή*, μτφρ. Π. Τσιαμούρας, Scripta, Αθήνα 2005
- Bauman, Zygmunt, *Ρευστή αγάπη. Για την ευθραυστότητα των ανθρωπίνων δεσμών*, μτφρ. Γ. Καράμπελας, Εστία, Αθήνα 2006
- Benjamin, Walter, *Για μια κριτική της βίας*, μτφρ. Λ. Μαρσιανός, Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2002
- Foucault, Michel, *Ο Μεγάλος Εγκλεισμός*, μτφρ. Σ. Παντελάκης, Μαύρη Λίστα, Αθήνα 1999
- Foucault, Michel, *Για την υπεράσπιση της κοινωνίας*, μτφρ. Τ. Δημητρούλια, Ψυχογιός, Αθήνα 2002
- Foucault, Michel, *Επιτήρηση και Τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής*, μτφρ. Κ. Χατζηδήμου - Ι. Ράλλη, Ράππας, Αθήνα 1976
- Foucault, Michel, *Βιοπολιτική ασφάλεια και η γέννηση της αστυνομίας*, μτφρ. Χ. Λυντέρης, flesh machine-corp 1, Αθήνα 2007
- Green, Nancy L., *Οι δρόμοι της μετανάστευσης: σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, μτφρ. Δ. Παρσάνογλου, Σαββάλας, Αθήνα 2004
- Hardt, Michael και Negri, Toni, *Η εργασία του Διόνυσου*, μτφρ. Π. Καλαμαράς, Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2001
- Mezzadra, Sandro, *Ούτε εδώ, ούτε και πουθενά - Μετανάστευση/Μετακίνηση, Κράτηση, Λιποταξία: Ένας Διάλογος* (επιλογή αποσπασμάτων), μτφρ. συνέλευση no lager, Αθήνα Ιούνιος 2013
- Press, Daryl G., «Οι πόλεις σαν πεδία μαχών: δυνατότητες, προβλήματα και το μέλλον», στο *Αδειάζοντας υπνοδωμάτια με οπλοπολυβόλο: συλλογή σχεδίων για την μετατροπή των πόλεων σε πεδία στρατιωτικής δράσης*, Λέσχη Κατασκόπων του 21ου αιώνα, Αθήνα 2004
- Zizek, Slavoj, *Καλωσορίσατε στην έρημο του πραγματικού*, μτφρ. Β. Ιακώβου, Scripta, Αθήνα 2003
- Παπαϊωάννου, Ζωή, *Αστυνομικό δίκαιο: η λειτουργική αρμοδιότητα του αστυνομικού προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ.*, Σάκκουλας, Αθήνα 2005

* Το κείμενο προϋπέθεσε την πρώτη και τη δεύτερη και ενσωμάτωσε την τρίτη από τις ακόλουθες

κινηματικές εργασίες:

Έργω(ν) Εξύβριση, *Κέντρα κράτησης μεταναστών: τεχνικές εγκλεισμού και υποκειμενοποίηση*, Αθήνα
Φεβρουάριος 2008

Ομάδα ενάντια στον εθνικισμό (κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ), «Ένας είναι ο εχθρός...»: *έθνος, αντιμπεριαλισμός και ανταγωνιστικό κίνημα*, Θεσσαλονίκη Μάιος 2007

Έργω(ν) Εξύβριση, *Αστυνομία και κατάσταση εξαίρεσης*, αδημοσίευτο κείμενο, Αθήνα Φεβρουάριος 2009

παλιότερα σχετικά κείμενα:

https://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1466844

https://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1486191

λάμπε ρατ
αθήνα, τέλη νοέμβρη 2013